

об. нот - муз. і - рч

Видається за інформаційної підтримки
Міністерства освіти і науки України

 Wolters Kluwer
МЦФЕР: Освіта

№ 01 січень 2015

www.pedrada.com.ua

Учитель

МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

ЩОМІСЯЧНИЙ СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ ЖУРНАЛ

ТЕМА ЧИСЛА:

Музика і література

Конспект уроку
для 6-го класу
«Подорож у світ
Лесиних пісень»

19

Працюємо з фонограмою
«мінус-голос» у програмі
Sony Sound Forge

26

Музичний тренд
від Гектора Берліоза

32

Музикальність — особлива риса талановитої особистості. Нерідко вона проникає у поетичну чи літературну творчість митця, збагачуючи її новими образами, відтінками, почуттями, тим самим надаючи слову особливого звучання. Пропонуємо разом з учнями на уроці музичного мистецтва пограти на «струнах творчості» видатної української поетеси **Лесі Українки**, аби відчутти багатство її музично-поетичних образів і виявити її непересічний талант до музики

Оксана ГУМІНСЬКА,
доцент кафедри історії, теорії
музики та методики музичного
виховання Рівненського
державного гуманітарного
університету, канд. пед. наук

Струни творчості Лесі Українки

Конспект уроку музичного мистецтва для учнів 5-го класу

Аби учні на уроках музичного мистецтва доволі швидко і якісно засвоювали навчальний матеріал, зокрема й пов'язаний з іншими видами мистецтва, як-от література, живопис, театр, учитель може вдаватися до **використання опорних схем**. Адже це особливий вид наочності, який лаконічно, чітко, конкретно презентує учням терміни, поняття та їх взаємозв'язки. Щоби доступно й водночас **оригінально розкрити учням взаємозв'язок музики і літератури у творчості Лесі Українки**, пропонуємо опорну схему уроку «Струни творчості Лесі Українки». Використання її протягом уроку музичного мистецтва **дасть змогу легко і творчо подати** учням цікавий матеріал про вплив музики на поетичну творчість української поетеси, а ще — із великим задоволенням і бажанням закрити його.

МЕТА:

- розкрити учням і довести на поетичних і музичних прикладах, як музика, музикальність та пісенність можуть розширити літературну творчість, збагатити її новими образами.

ЗАВДАННЯ:

- **навчальні** —
 - розширити мистецький кругозір учнів новими знаннями про взаємозв'язок музики та літератури;
 - ознайомити учнів із музично-поетичними образами Лесі Українки та з музичними творами, створеними на основі сюжетів її поезій;
 - поглибити в учнів знання про оперний жанр (лібрето, речитатив, аріозо, оркестровий епізод);
- **розвивальні** —
 - розвивати в учнів навички порівняння, аналізування, систематизування;
 - удосконалювати в учнів навички активного сприймання музичного твору, а також вокально-хорові навички, музично-творчі здібності;

Ключові слова: конспект уроку музичного мистецтва для учнів 5-го класу, музично-поетичні образи Лесі Українки, робота з опорною схемою «Струни творчості Лесі Українки», пісня романс «Якби мені дістали струн живих» Ірини Кирилівни

Учитель музичного мистецтва: Діти, чи відомо вам, що Музика та Література — давні подруги? (Відповіді учнів.) Сьогодні ми з вами спробуємо переконатися в цьому на прикладі життєвого та творчого шляху геніальної української поетеси Лесі Українки, якій була притаманна особлива музикальність. Недарма Леся Українка стверджувала, що з неї «вийшов би далеко кращий музика, ніж поет». Ось перед нами її портрет.

Учитель демонструє учням портрет Лесі Українки.

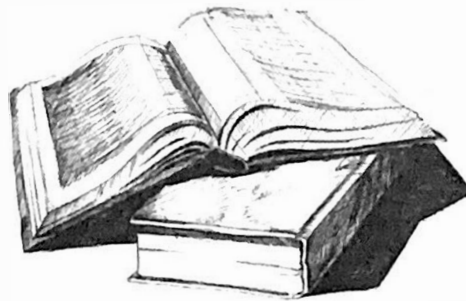
Учитель музичного мистецтва: Сьогодні для нас на уроці звучатимуть струни творчості Лесі Українки.

Учитель по черзі відкриває приховані написи й ілюстрації опорної схеми і оголошує її назву.

СТРУНИ

ТВОРЧОСТІ

ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Учитель музичного мистецтва: На уроці ми з'ясуємо з вами, як життя (вказує на портрет Лесі Українки) і творчість (вказує на слово «ТВОРЧИСТЬ») поетеси були пов'язані з музикою, і на яких струнах завдяки цьому зможемо «пограти» й ми (вказує на слово «СТРУНИ»).

3. Бесіда на тему «Музика в житті Лесі Українки».

Учитель музичного мистецтва: Діти, як ви гадаєте, яку роль відіграла музика в житті Лесі Українки? Пропоную скористатися підказками.

Учитель розміщує під портретом Лесі Українки картки із написами «Любов до пісні», «Збирала фольклор», «Знала, слухала, виконувала багато музичних творів», «Грала на фортепіано», «Товаришувала з музикантами, фольклористами». Учні відповідають»

Учитель музичного мистецтва: Діти, як ви пояснили б фактами з життя поетеси вислів «Любов до пісні»?

Учні (заздалегідь підготовлені): Із малечку Леся любила народну пісню. Маленькою дівчинкою вона зачаровано слухала колядки, щедрівки, веснянки, весільні та обжинкові пісні рідного волинського краю, любила співати тихесеньким голосом і плести віночки з волошок.

Учитель музичного мистецтва: А як ви гадаєте, що означає вислів «Збирала фольклор»?

Учні (заздалегідь підготовлені): Леся Українка записувала мелодії (нотами) та слова різних народних пісень. Власним коштом вона організувала етнографічні експедиції до міст України для записування мелодій народних дум і дуже раділа, коли з друку виходили народні музичні твори. А ще Леся Українка товаришувала з фольклористами. Наприклад, композитор Микола Лисенко та етнограф Климент Квітка записали та видали пісні, записані з її голосу.

Учитель музичного мистецтва: Леся Українка й сама використовувала у власній творчості народні пісні, балади, думи, казки, прислів'я, почуті «від люду свого рідного». А чи вміла Леся грати на музичних інструментах? Чи був у неї якийсь улюблений інструмент?

Один із заздалегідь підготовлених учнів декламує вірш Лесі Українки «До мого фортепіано».

Учитель музичного мистецтва: Діти, ви звернули увагу, як звертається поетеса до фортепіано?

Учні: Мій давній друг.

Учитель музичного мистецтва: Леся Українка чудово грала на фортепіано і нерідко декламувала свої твори, імпровізуючи їх музикою, іноді писала вірші за роялем.

4. Імпровізація на фортепіано.

Учитель музичного мистецтва: Спробуємо і ми з вами зімпровізувати на фортепіано. А допоможуть нам слова з вірша Лесі Українки «До мого фортепіано».

Учитель розміщує на дошці під словом «СТРУНИ» картку з фрагментом вірша Лесі Українки «До мого фортепіано» — «На клавішах твоїх швидкий, гучний таночок чиясь весела виграла рука», таку саму картку ставить на пюпітр фортепіано.

Учні за бажанням по одному підходять до інструмента, імпровізують мелодію на запропонований текст.

5. Бесіда та слухання музичних фрагментів з опери «Лісова пісня» Віталія Кирейка.

Учитель музичного мистецтва: Поезія Лесі Українки є напрочуд мелодійною і пісенною. Тож не дивно, що багато композиторів написали до неї музику: пісні, романси, опери, балети. (Розміщує картки із назвами цих музичних жанрів під словом «ТВОРЧІСТЬ».) Одним із найпопулярніших творів Лесі Українки є драма-феєрія «Лісова пісня». Пропоную вам послухати, як уявив собі «Лісову пісню» сучасний український композитор Віталій Кирейко.

Учитель демонструє учням портрет композитора і награв на фортепіано тему «Награвання Лукаша».

Награвання Лукаша з опери «Лісова пісня» Віталія Кирейка

Учитель музичного мистецтва: Діти, зверніть увагу на ладове забарвлення цієї теми, її характер. Як ви гадаєте, що вона нам розповідає? (*Орієнтовні відповіді учнів: «Мелодія розповідає сумну історію.»*) Так, вона розповідає сумку казкову історію про кохання сільського хлопця Лукаша та лісової дівчини Мавки.

Учитель демонструє учням ілюстрації до драми-феєрії «Лісова пісня».

Учитель музичного мистецтва: Бажаєте познайомитися з Мавкою та Лукашем? (*Ствердні відповіді учнів.*) А познайомимось ми з ними ось як: я роздам вам усім картки з уривком тексту з драми-феєрії «Лісова пісня» Леся Українки, і ми прочитаємо його у ролях: ви читатиме рядки Мавки, а я — Лукаша.

Учні з учителем читають фрагмент драми-феєрії «Лісова пісня» Леся Українки в ролях.

Фрагмент драми-феєрії «Лісова пісня» Лесі Українки

Мавка: Є Лісовик, я зву його: «дідусю», а він мене: «дитинко» або «доню». <...> Мені здається часом, що верба, ота стара, сухенька, то — матуся. Вона мене на зиму прийняла і порохном м'якеньким устелила Для мене ложе. <...> Верба рипіла все: «Засни, засни...» І снилися мені все білі сни: на сріблі сяли ясні самоцвіти, Стелилися незнані трави, квіти, блискучі, білі... Тихі, ніжні зорі Спадали з неба — білі, непрозорі — і клялися в намети... Біло, чисто Попід наметами. Ясне намисто з кристалю грає і ряхтить усюди... Я спала. Дихали так вільно груди. По білих снах рожеві гадки легенькі гаптували мережки, І мрії ткались золото-блакитні, спокійні, тихі, не такі, як літні...

Лукаш: Як ти говориш...

Мавка: Твоя сопілка має кращу мову. Заграй мені...

Учитель музичного мистецтва: Діти, про що ми дізналися із щойно прочитаного вами поетичного уривку про Мавку?

Учні: Ми дізналися, що вона вважає своїм дідусем лісовика, матусею — стару вербу, і що взимку Мавка спить.

Учитель музичного мистецтва: Тобто, це вказує нам на те, що Мавка — дитя природи, казкова дівчина. А що ми дізналися з уривка про Лукаша?

Учні: Ми дізналися, що він чудово грає на сопілці.

Учитель музичного мистецтва: Ця казкова історія зачарувала багатьох композиторів, зокрема й згадуваного мною українського композитора Віталія Кирейка, який створив за мотивами драми-фєєрії Лєсі Українки на власне лібрєто оперу «Лісова пісня». (Розміщує на дошці картку з написом «опера «Лісова пісня» Віталія Кирейка» під словом «ТВОРЧОСТІ».) Пропоную вам послухати фрагменти з цієї опери. Ваше завдання — з'ясувати, який з них характеризує Лукаша, а який — Мавку.

Звучить аудіозапис речитативу та аріозо Мавки і «Награвання Лукаша» з опери «Лісова пісня» Віталія Кирейка. По закінченні аудіозапису діти відповідають.

Учні: Перший музичний фрагмент характеризував Мавку — ми впізнали її за текстом, а другий — Лукаша, бо звучала сопілка.

Учитель музичного мистецтва: Правильно, а чи запам'ятали ви, як називалися вокальні номери, які виконувала Мавка? (Очікувані відповіді учнів: «Речитатив та аріозо».) Ви помітили, що аріозо мало яскраво виражений наспівний характер, а речитатив був наближений до розмовних інтонацій? (Відповіді учнів.) У цьому полягає відмінність між цими двома видами вокальних оперних форм. А який музичний інструмент характеризував образ Лукаша?

Учні: Сопілка.

Учитель музичного мистецтва: Молодці, цей оркестровий епізод в опері Віталія Кирейка має назву «Награвання Лукаша» і розкриває молодого парубка як ліричну, музикальну душу, яка може закохатися у природу, у дитину природи — Мавку. А якби ви були композиторами, який твір ви написали б на сюжет драми-фєєрії «Лісової пісні» Лєсі Українки? (Орієнтовні відповіді учнів: «Пісню, балет, мюзикл».)

6. Вокальна імпровізація на заданий текст.

Учитель музичного мистецтва: А тепер пропоную вам спробувати себе у ролі композиторів. Вам потрібно створити невеличкі мелодії на тексти з різних поезій Лєсі Українки.

Учитель роздає учням заготовлені картки із поетичними рядками фрагментів поезій Лєсі Українки. Учні по черзі вокально імпровізують на пропонувані фрагменти поезій:

*«І буде струна урочисто і тихо лунає,
І пісня від серця полетіть».*

*«Соловейковий спів навесні
Летіть в гаю, в зеленім розмаю».*

*«Сім струн я торкаю, струна по струні,
Нехай мої струни лунають,
Нехай мої співи лунають
По рідній коханій моїй стороні».*

Учитель музичного мистецтва: Діти, ви помітили, як часто Лєся Українка використовує «музичні слова» у своїх віршах. Які саме? (Очікувані відповіді учнів: «Струна, пісня, спів, сім струн, співи».) Так, ви правильно помітили. Ці слова є, зокрема, й у циклі «музичних поезій» Лєсі Українки, який називається «Сім струн». До циклу увійшли сім поезій, які називаються, як ноти діатонічного звукоряду — «DO», «RE», «MI», «FA», «SOL», «LA», «SI».

Учитель розміщує на дошці картку із написом «Сім струн» під словом «СТРУНИ» і зачитує учням вірш «SI» із циклу «Сім струн».

7. Розучування пісні-романсу «Якби мені дістати струн живих» Ірини Кириліної на слова Лесі Українки.

Учитель музичного мистецтва: Слово «струни» так часто звучить у віршах Лесі Українки, що, здається, Лесине слово саме звучить як музика. Музикальність її душі, її поетичного слова передається кожному, хто торкнувся «Лесиних струн». Послухайте уважно її вірш «Якби мені достати струн живих». Про які скарби йдеться у цій поезії?

Учитель декламує учням вірш Лесі Українки «Якби мені достати струн живих». По закінченні читання вірша учитель прикріплює на дошці картку із написом назви вірша під словом «СТРУНИ», учні відповідають.

Учні: У вірші Лесі Українки йдеться про скарби душі.

Учитель музичного мистецтва: Про скарби душі можна скласти пісню і загра-ти їх на «живих струнах». Так, зокрема, сучасна композиторка-піснярка Ірина Кириліна на цей вірш Лесі Українки склала чудову пісню. Пропоную вам її послухати.

Учитель демонструє за фортепіано учням пісню-романс «Якби мені дістати струн живих» Ірини Кириліної, після чого прикріплює на дошці картку з назвою пісні під словом «ТВОРЧОСТІ».

Пісня-романс «Якби мені дістати струн живих» (див. с. 43)

Учитель музичного мистецтва: Діти, ми почнемо розучувати пісню «Якби мені дістати струн живих» за нашим традиційним планом: проаналізуємо структуру мелодії, кількість фраз, їх подібність та відмінність, рух мелодії кожної фрази, уважно спостерігаючи за нотною графікою.

Учитель роздає учням картки із текстом та мелодією пісні.

8. Розучування мелодії пісні (учитель-соліст, хор-клас). Виконання пісні а cappella.

III. Заключна частина уроку

1. Підсумок уроку на основі утвореної опорної схеми.

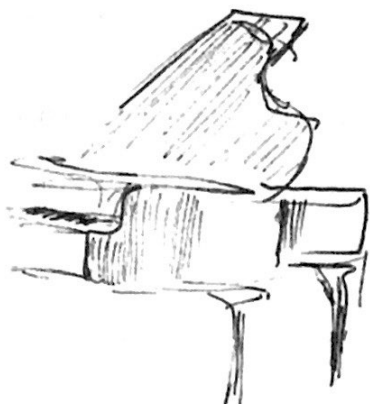
Учитель музичного мистецтва: Діти, тепер уважно погляньте на дошку. Яка «музично-поетична партитура» склалася у процесі нашої роботи! Спробуємо «озвучити її окремі партії». Отже, яку роль відігравала музика в житті Лесі Українки?

Учні (відповідають на основі опорної схеми уроку): Леся Українка змалку любила пісні, знала, слухала, виконувала багато музичних творів, збирала фольклор, товаришувала з музикантами, фольклористами, грала на фортепіано.

Учитель музичного мистецтва: У яких поезіях Лесі Українки ми «почули» музику? Де звучали «струни, клавіші, пісні, співи»?

Опорна схема «Струни творчості Лесі Українки»

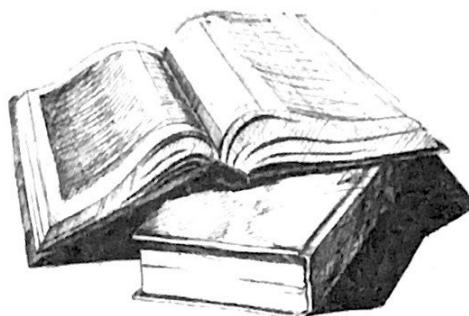
СТРУНИ

«До мого фортепіано»

«Сім струн»
«Якби мені достати струн живих»

ТВОРЧОСТІ

Пісні
Романси
Опери, балети
Опера «Лісова пісня»
Віталія Кирейка.
(«Награвання Лукаша»,
речитатив та аріозо Мавки)
Пісня-романс «Якби мені дістати струн живих» Ірини Кириліної

ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Любов до пісні
Знала, слухала, виконувала
багато музичних творів
Збирала фольклор
Товаришувала з музикантами,
фольклористами
Грала на фортепіано

Учні: У віршах «До фортепіано», «Якби мені достати струн живих», у поетичному циклі «Сім струн».

Учитель музичного мистецтва: У яких музичних творах звучить Лесине слово?

Учні: У багатьох піснях, романсах, балетах, операх.

Учитель музичного мистецтва: Хто є автором опери «Лісова пісня»?

Учні: Сучасний український композитор Віталій Кирейко.

Учитель музичного мистецтва: Які музичні номери з опери «Лісова пісня» Віталія Кирейка ми сьогодні слухали?

Учні: Речитатив та аріозо Мавки, оркестровий епізод «Награвання Лукаша».

Учитель музичного мистецтва: Діти, сьогодні ми грали з вами на струнах творчості Лесі Українки. Чи відчули ви, наскільки багатшою стала її творчість від спілкування з музикою? А чи стали багатшими від того спілкування ми? Чи збагатилися ми новими почуттями та думками — скарбами душі? *(Відповіді учнів.)*

2. Оцінювання знань учнів.

3. Домашнє завдання. Знайти пісню на вірші Лесі Українки або створити власний цикл поезій «Сім струн», добираючи тексти з улюблених пісень.

4. Музичне прощання.